

Sygn. akt III AUa 432/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 czerwca 2022 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Jolanta Hawryszko (spr.)
-----------------	------------------------------

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 29 czerwca 2022 r. w S.

sprawy J. G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o wysokość świadczenia

na skutek apelacji ubezpieczonego

od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 26 sierpnia 2021 r., sygn. akt VI U 661/21

1. oddała apelację,
2. przyznaje radcy prawnemu M. K. od Skarbu Państwa – Sądowi Apelacyjnemu w Szczecinie kwotę 120 (sto dwadzieścia złotych) powiększoną o kwotę podatku od towarów i usług, tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej ubezpieczonemu z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

	SSA Jolanta Hawryszko	
--	-----------------------	--

Sygn. akt III AUa 432/21

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. decyzją z 03.03.2021 r. znak: (...) odmówił ubezpieczonemu **J. G.** prawa do ponownego ustalenia wysokości świadczenia.

Ubezpieczony odwołał się od tej decyzji i wniósł o zmianę przez przyznanie prawa do ponownego przeliczenia świadczenia. W dniu 13.01.2021 r. wniósł skargę o wznowienie postępowania za pośrednictwem ZUS Inspektorat w S.. Skoro bowiem doszło do błędnej wykładni prawa przez organ rentowy zastosowanej przy wydaniu decyzji z 24.06.2015 to uzasadnione jest ponowne ustalenie wysokości świadczenia w zaskarżonej decyzji przez wyeliminowanie błędnej wykładni przepisu art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej. ubezpieczony domagał się nie tylko wznowienia postępowania, lecz ponownego wyliczenia emerytury na podstawie wszystkich dokumentów związanych z wysokością wynagrodzenia oraz zatrudnienia. Ubezpieczony wyjaśnił, że Sąd Apelacyjny w wyroku z 2018 roku popełnił błąd ustalając, że nie był zatrudniony, a tymczasem pracował na zlecenie, jednak przyznał, że nie pozyskał żadnej nowej dokumentacji

dotyczącej spornego zagadnienia i wszystkie dowody były w jego posiadaniu do wydania wyroku przez Sąd Apelacyjny w Szczecinie w 2018 r.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania. Podał, że po rozstrzygnięciu sprawy zainicjowanej odwołaniem ubezpieczonego od decyzji z 24 czerwca 2015 r. skarżący nie przedłożył żadnych nowych dowodów i nie wskazał na nowe okoliczności nieznanne ubezpieczonemu przed wydaniem tej decyzji.

Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 26 sierpnia 2021 r. oddalił odwołanie i przyznał od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim zwrot kosztów pomocy prawnej świadczonej ubezpieczonemu z urzędu.

Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczony, ur. (...), decyzją z 23.05.2003 r. nabył prawo do emerytury od 9.05.2003 r. Do ustalenia wysokości emerytury organ rentowy przyjął wynagrodzenie z lat 1993-2002 ustalając wwpw na wysokość 272,60%.

W dniu 29.05.2015 r. ubezpieczony złożył wniosek o przeliczenie emerytury na podstawie ustawy z dnia 05.03.2015 r. Decyzją z 24.06.2015 r. organ rentowy odmówił ubezpieczonemu prawa do przeliczenia emerytury w trybie art. 110a ustawy emerytalnej. ZUS ustalił wwpw z lat 1995-2004 na 239,09%. W wyniku analizy odwołania od decyzji z 24.06.2015 roku ZUS wyjaśnił, że błędnie ustalił wynagrodzenie ubezpieczonego za rok 2004, a poprawnie obliczony wwpw z 10 lat (1995-2004) wynosi 235,52% i również jest niższy niż 250%, a zatem ubezpieczonemu nie przysługuje prawo do ponownego przeliczenia świadczenia emerytalnego. Ubezpieczony wniósł odwołanie od decyzji z 24.06.2015 r.

Sąd Rejonowy w Słubicach w sprawie IV P 284/97 wyrokiem z 21.12.1998 r. z powództwa J. G. przeciwko (...) S.A. w K. o wyrównanie różnicy w wypłacie, zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 10 934,15 zł wraz z odsetkami. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze w sprawie IV Pa 75/99 oddalił apelację pozwanego od wyroku z 21.12.1998 r. Sąd Najwyższy oddalił kasację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze.

W dniu 20.11.2001 r. w Sądzie Rejonowym w Słubicach ubezpieczony zawarł ugodę z pracodawcą (...) S.A. (IV P 157/00), w której pozwany zobowiązał się zapłacić na rzecz ubezpieczonego kwotę 15 000 zł brutto do dnia 04.12.2001 roku wraz z odsetkami. W dniu 6.05.2002 r. ubezpieczony i (...) S.A. zawarli ugodę, w której pozwany zobowiązał się zapłacić na rzecz ubezpieczonego kwotę 9 700 zł tytułem wynagrodzenia do czasu rozwiązania umowy o pracę, odprawy emerytalno-rentowej, roszczeń wynikających z toczących się spraw sądowych, wszystkich roszczeń wynikających ze stosunku pracy. Ubezpieczony, po przyznaniu mu prawa do emerytury, pracował w firmie (...) w K., na podstawie zleceń.

W wyniku odwołania od decyzji z 24.06.2015 r. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim w wyroku z 29.05.2017 r. VI U 572/17 oddalił odwołanie. Sąd ustalił, że podstawa wymiaru świadczeń ubezpieczonego wynosi:

Rok kalendarzowy	Wysokość zarobków ubezpieczonego	Wskaźnik roczny (Wwpw)	Średnia krajowa
1995	44 758,80 zł	530,86	8 431,44 zł
1996	34 790,32 zł	332,10	10 476,00 zł
1997	48 323,83 zł	379,21	12 743,16 zł

1998	37 665,58 zł	253,23	14 873,88 zł
1999	50 755,07 zł	247,82	20 480,88 zł
2000	34 178,19 zł	148,05	23 085,72 zł
2001	52 283,29 zł	211,31	24 742,20 zł
2002	64 620,00 zł	252,44	25 598,52 zł
2003	1 195,00 zł	4,53	26 417,64 zł
2004	0,00 zł	0,00	27 474,84 zł
Łącznie Wwpw	235,96		

Sąd Okręgowy ustalił wskaźnik wysokości podstawy emerytury przypadającej w części po przyznaniu emerytury, z kolejnych 10 lat (1995-2004) na 235,96% (tj. niższy niż 250%), wobec czego stwierdził brak podstaw do przeliczenia emerytury skarżącego. Sąd Apelacyjny w Szczecinie w sprawie III AUa 560/17 wyrokiem z 20.06.2018 r. oddalił apelację ubezpieczonego.

W dniu 13.01.2021 r. ubezpieczony złożył do ZUS pismo „skarga o wznowienie postępowania”, na podstawie art. 114 ust. 1 pkt 6 ustawy emerytalnej. Decyzją z 3.03.2021 r. organ odmówił prawa do ponownego ustalenia wysokości świadczenia. Wskazał, że po wyroku Sądu Apelacyjnego z 20.06.2018 r. ubezpieczony nie przedłożył żadnej nowej dokumentacji, nie dysponuje żadnymi nowymi dowodami.

Sąd Okręgowy nie uwzględnił odwołania.

Zgodnie z art. 114 ust.1 pkt 6 ustawy z 17.12.1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2021 roku, poz. 291; dalej jako ustawa emerytalna) - w sprawie zakończonej prawomocną decyzją organ rentowy, na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, uchyla lub zmienia decyzję i ponownie ustala prawo do świadczeń lub ich wysokość, jeżeli - przyznanie świadczeń lub nieprawidłowe obliczenie ich wysokości nastąpiło na skutek błędu organu rentowego.

Specyfika prawa ubezpieczenia społecznego, regulującego prawo do świadczeń z funduszy o charakterze publicznym, uzasadnia odmienne podejście do kwestii prawomocnych decyzji, pozwalające zarówno na kwestionowanie błędnie przyznanego przez organ prawa do świadczenia, jak i na ponowne ubieganie się o nieprzyznane świadczenie. W ust. 1 ustawodawca wskazuje sześć sytuacji (przyczyn) uchylecia lub zmiany decyzji i ponownego ustalenia prawa do świadczenia lub jego wysokości. Wznawiać postępowanie rentowe można wielokrotnie i w każdym czasie. Jest to instytucja prawa ubezpieczenia społecznego, która przesłanki ponownego ustalania prawa do emerytury i jej wysokości reguluje w sposób odrębny, szczególny i korzystający z pierwszeństwa w stosunku do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego i Kodeksu postępowania administracyjnego. Prawo do świadczenia należy ustalić ponownie (na wniosek zainteresowanego albo z urzędu), jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody albo ujawnione okoliczności wskazujące na błędność decyzji. Zwrot „nowy dowód” użyty w przepisie obejmuje zarówno przypadki ujawnienia dowodów istniejących przed wydaniem decyzji, jak i sytuacje zgłoszenia dowodów

uzyskanych po wydaniu decyzji, pod warunkiem że dotyczą faktów powstałych przed wydaniem decyzji. Zwrot „ujawnione nowe okoliczności” może oznaczać zarówno okoliczności faktyczne, czyli okoliczności, których ustalenie warunkuje wydanie decyzji, jak i wszelkie zachowania uczestników postępowania w sprawie ustalania prawa, np. okoliczność nieustalenia warunków nabycia uprawnień lub niezbrania dowodów niezbędnych do wydania decyzji rentowych. Uchylenie lub zmiana decyzji nie może się dokonać po upływie: 1) 10 lat, jeżeli decyzja została wydana w wyniku przestępstwa, albo dowody, na podstawie których ustalono istotne dla sprawy okoliczności faktyczne, okazały się fałszywe, albo decyzja została wydana na skutek świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego przez osobę pobierającą świadczenie; 2) 5 lat, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono nowe okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość, albo decyzja została wydana w oparciu o inną decyzję lub orzeczenie sądu, które zostało następnie uchylone, zmienione albo stwierdzono jego nieważność; 3) 3 lat w sytuacji, gdy przyznanie świadczeń lub nieprawidłowe obliczenie ich wysokości nastąpiło na skutek błędu organu rentowego. W wyroku z 18.04.2018r., III UK 53/17 Sąd Najwyższy wskazał, że w razie złożenia odwołania od decyzji organu rentowego wydanej w trybie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej, nie obowiązuje prekluzja dowodowa, ograniczająca możliwość zgłaszania wniosków dowodowych do etapu postępowania administracyjnego poprzedzającego wydanie tejże decyzji. Prawomocny wyrok oddalający odwołanie od decyzji organu rentowego odmawiającej przyznania prawa do emerytury ma powagę rzeczy osądzonej w sprawie z odwołania od decyzji wydanej wskutek złożenia wniosku na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej, jeżeli jej podstawą są te same okoliczności faktyczne i prawne, co przyjęte w uprzednim prawomocnym wyroku sądu. Natomiast wyrok w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych nie ma powagi rzeczy osądzonej, jeśli dotyczy odmowy przyznania świadczenia z ubezpieczenia społecznego, a po jego uprawomocnieniu się organ rentowy wydał w trybie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej nową decyzję, opartą na nowych dowodach mających wpływ na ujawnienie rzeczywistego stanu faktycznego i jego prawidłową ocenę. W niniejszej sprawie taka okoliczność jednak nie zachodzi, bowiem ubezpieczony sam przyznał, że po wydaniu prawomocnego wyroku przez Sąd Apelacyjny w Szczecinie w dniu 20.06.2018 roku nie nabył żadnych nowych dowodów, ani nie wskazał na żadne nowe okoliczności, mające znaczenie dla oceny prawa do świadczeń. Przyjmuje się, że powaga rzeczy osądzonej w rozumieniu art. 366 K.p.c. dotyczy tych orzeczeń sądów ubezpieczeń społecznych, których podstawa faktyczna nie może ulec zmianie lub gdy odwołanie od decyzji organu rentowego zostało oddalone po stwierdzeniu niespełnienia prawnych warunków do świadczenia wymaganych przed wydaniem decyzji. Właśnie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej pozwala na zmianę podstawy faktycznej poprzednio zapadłego rozstrzygnięcia sądowego. Jeśli bowiem zostaną spełnione przesłanki określone w tym przepisie, tj. wnioskodawca powoła nowe okoliczności lub przedstawi nowe dowody mające znacznie dla oceny jego prawa do świadczenia bądź jego wysokości, organ rentowy, a w przypadku wniesienia odwołania od negatywnej decyzji tego organu – sąd ubezpieczeń społecznych, może dokonać odmiennych niż w poprzednim postępowaniu sądowym ustaleń w zakresie stanu faktycznego sprawy i tę nową podstawę faktyczną roszczeń ubezpieczonego poddać ocenie w świetle przepisów prawa materialnego normujących warunki nabywania uprawnień emerytalnych lub rentowych. W wyroku z 13.02.2014 r. II UK 295/13 Sąd Najwyższy stwierdził, że prawomocny wyrok oddalający odwołanie od decyzji organu rentowego odmawiającej przyznania prawa do emerytury ma powagę rzeczy osądzonej w sprawie z odwołania od decyzji wydanej wskutek złożenia wniosku na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej, jeżeli jej podstawą są te same okoliczności faktyczne i prawne, co przyjęte w uprzednim prawomocnym wyroku sądu.

W sytuacji gdy po uprawomocnieniu się decyzji organu rentowego nie przedstawiono nowych dowodów ani nie ujawniono nieuwzględnionych poprzednio okoliczności a przedłożone uprzednio dowody zostały uznane za wiarygodne, organ rentowy nie może z urzędu wszcząć postępowania o ponowne ustalenie prawa do świadczeń w trybie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z 30.01.2008 r., I UK 195/07).

Przesłanka ponownego ustalenia prawa do świadczeń w postaci przedłożenia nowych dowodów dotyczy zasadniczo naprawy prawnoprocesowych wad decyzji rentowych związanych z tokiem postępowania sądowego (K. Antonów, Ponowne, s. 67). W kontekście warunku można zauważyć w doktrynie rozbieżność poglądów co do tego, czy "przedłożenie nowych dowodów" może być rozumiane przez pryzmat jednej z podstaw wznowienia postępowania administracyjnego (art. 145 § 1 pkt 5 K.p.a.), tzn. gdy wyjdą na jaw istotne dla sprawy nowe dowody, istniejące w dniu wydania decyzji, nieznanie organowi, który wydał decyzję (tak K. Ślebzak, Glosa do uchwały Sądu Najwyższego

z 30.07.2003 r., III UZP 7/03, OSP 2004, Nr 7–8, s. 366; przeciwnie natomiast R. Babińska, *Wzruszalność*, s. 119–122). Obecnie za dominujący należy uznać pogląd, że wyrażeniu temu należałoby nadać znaczenie odrębne, obejmujące zarówno przypadki ujawnienia dowodów istniejących przed wydaniem decyzji, jak i zgłoszenia dowodów uzyskanych po wydaniu decyzji, pod warunkiem że wynikają z nich fakty uwzględniane w decyzji (R. Babińska, *Wzruszalność*, s. 123). Ponowna ocena dowodów musi zostać wywołana nowymi dowodami w sprawie (por. wyrok Sądu Najwyższego z 28.01.2004 r., II UK 228/03), które nakazują uznać, że dotychczasowe dowody okazały się fałszywe bądź nieprawdziwe. Natomiast wyłącznie odmienna ocena dowodów dołączonych do pierwotnego wniosku o świadczenie przeprowadzona ponownie po uprawomocnieniu się decyzji przyznającej prawo do świadczenia, nie jest okolicznością uzasadniającą ponowne ustalenie prawa do świadczenia zarówno na wniosek ubezpieczonego, jak i z urzędu przez ZUS (por. uchwała Sądu Najwyższego z 05.06.2003 r., III UZP 5/03; wyrok Sądu Najwyższego z 9.01.2012 r., III UK 223/10). Z kolei co do ujawnienia nowych okoliczności, to muszą one istnieć przed wydaniem decyzji, co dotyczy również decyzji wydanych przez sąd w wyniku złożenia odwołania. Chodzi zatem o okoliczności, które istniały przed wydaniem prawomocnej decyzji i które mają wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość (por. uchwała Sądu Najwyższego z 08.08.2007 r., II UZP 3/07).

W niniejszej sprawie nie było błędu organu rentowego, co potwierdził prawomocny wyrok w sprawie VI U 572/15, a zatem ponowne ustalenie wysokości świadczenia w trybie art. 114 ust. 1 pkt 6 ustawy emerytalnej, nie było możliwe. Ubezpieczony sam przyznał, że po uprawomocnieniu się wyroku w sprawie VI U 572/15 nie dysponuje żadnymi nowymi dowodami, ani nie powołał się na żadne nowe okoliczności istniejące przed wydaniem decyzji z dnia 24.05.2015 r. Jego argumenty zawarte w skardze z 10.10.2021 r., a następnie argumenty zawarte w odwołaniu, w istocie sprowadzają się do polemiki z prawidłowymi ustaleniami organu rentowego i sądu. Sąd zauważył, że zeznania ubezpieczonego sprowadzały się to polemiki z prawomocnym rozstrzygnięciem sądu w sprawie VI U 572/15 i przedstawieniem własnego poglądu na sprawę.

Jednocześnie, zgodnie z art. 399 § 1 K.p.c., w wypadkach przewidzianych w dziale niniejszym można żądać wznowienia postępowania, które zostało zakończone prawomocnym wyrokiem. Skargę o wznowienie wnosi się w terminie trzymiesięcznym; termin ten liczy się od dnia, w którym strona dowiedziała się o podstawie wznowienia, a gdy podstawą jest pozbawienie możliwości działania lub brak należytej reprezentacji - od dnia, w którym o wyroku dowiedziała się strona, jej organ lub jej przedstawiciel ustawowy. Ubezpieczony, jak sam przyznał wniósł skargę o wznowienie postępowania dopiero w 2021 roku (choć prawomocny wyrok w sprawie VI U 572/15 zapadł w 2018 roku) gdyż wolał napisać w tej sprawie do Rzecznika Praw Obywatelskich, bowiem „było to za darmo.” Wobec powyższego, brak jest podstaw również do wznowienia postępowania sądowego z uwagi na przekroczenie trzymiesięcznego terminu do złożenia skargi.

Apelację od wyroku złożył ubezpieczony i zarzuciła rozstrzygnięciu:

1. obrazę przepisów prawa procesowego mającego wpływ na wynik sprawy tj.:

- art. 233 § 1 k.p.c., polegające na braku wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego zebranego w sprawie i dokonanie jego dowolnej oceny przez pominięcie okoliczności wynikających z dokumentów zgromadzonych w aktach sprawy, w tym z angażów ubezpieczonego, świadectw pracy oraz z dokumentów Rp - 7 z 1998 roku, które to dowody Sąd uznał w całości za wiarygodne, świadczących o tym, że organ rentowy pomimo dysponowania wszelkimi dokumentami, nie dokonał prawidłowego obliczenia przychodów ubezpieczonego (w szczególności za rok 1998), które to przychody stanowiły podstawę do obliczenia świadczenia emerytalnego,

2. obrazę przepisów prawa materialnego mające wpływ na wynik sprawy tj.:

- art. 114 ust. 1 pkt 6 ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez jego niewłaściwe zastosowanie i nieuchylenie decyzji organu rentowego pomimo, iż ubezpieczony wykazał, że po stronie organu rentowego nastąpił istotny błąd polegający na niezaliczeniu wszystkich przychodów ubezpieczonego,

w szczególności z roku 1998 roku, co spowodowało błędne wyliczenie przez organ rentowy podstawy świadczenia emerytalnego ubezpieczonego.

W oparciu o powyższe zarzuty, apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i zmianę decyzji organu rentowego przez ponowne przeliczenie wysokości świadczenia emerytalnego.

Sąd Apelacyjny rozważył sprawę i uznał, że apelacja jest niezasadna, jakkolwiek z częściowo odmiennym uzasadnieniem prawnym.

Stan faktyczny w niniejszej sprawie został przez Sąd Okręgowy ustalony prawidłowo i jako taki w całości stanowił podstawę oceny prawnej. Mając przy tym na uwadze podniesiony w apelacji zarzut naruszenia prawa procesowego, Sąd Apelacyjny stwierdza, że nie zasługuje na uwzględnienie, gdyż nie doszło do przekroczenia przez Sąd Okręgowy granic swobodnej oceny dowodów i naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Przepis ten wyraża zasadę swobodnej oceny dowodów, zgodnie z którą sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według swego przekonania na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Art. 233 § 1 k.p.c. nakłada na sąd orzekający obowiązek: po pierwsze - wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału, po drugie - uwzględnienia wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu, po trzecie - skonkretyzowania okoliczności towarzyszących przeprowadzeniu poszczególnych dowodów, mających znaczenie dla oceny ich mocy i wiarygodności, po czwarte - wskazania jednoznacznego kryterium oraz argumentacji pozwalającej - wyższej instancji i skarżącemu - na weryfikację dokonanej oceny w przedmiocie uznania dowodu za wiarygodny bądź też jego zdyskwalifikowanie, po piąte - przytoczenia w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia dowodów, na których sąd się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności. Jak trafnie przyjmuje się przy tym w orzecznictwie sądowym, jeżeli z określonego materiału dowodowego sąd wyprowadza wnioski logicznie poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym, to ocena sądu nie narusza reguł swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.) i musi się ostać, choćby w równym stopniu, na podstawie tego materiału dowodowego, dawały się wysnuć wnioski odmienne. Tylko w przypadku, gdy brak jest logiki w powiązaniu wniosków z zebranymi dowodami lub gdy wnioskowanie sądu wykracza poza schematy logiki formalnej albo, wbrew zasadom doświadczenia życiowego, nie uwzględnia jednoznacznych praktycznych związków przyczynowo-skutkowych, to przeprowadzona przez sąd ocena dowodów może być skutecznie podważona (por. wyrok Sądu Najwyższego z 27 września 2002 r., II CKN 817/00, Lex nr 56906). Dla skuteczności zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie wystarcza więc stwierdzenie o wadliwości dokonanych ustaleń faktycznych, odwołujące się do stanu faktycznego, który w przekonaniu skarżącego odpowiada rzeczywistości. Innymi słowy, zarzut obrazu przepisu art. 233 § 1 k.p.c. nie może polegać jedynie na zaprezentowaniu własnych ustaleń faktycznych, opartych na korzystnej dla strony ocenie materiału dowodowego. W apelacji zaś wyłącznie do takiej własnej interpretacji się ograniczono starając się podważyć ustalenia rzetelne i dokonane już przy ocenie poprzedniej decyzji organu rentowego. W żadnym razie nie można uznać, że obecnie Sąd Okręgowy pominął, czy zdyskwalifikował dane dotyczące zarobków ubezpieczonego w 1998 r., podzielił bowiem tylko pełne i rzetelne ustalenia co do całości sytuacji prawnej i faktycznej ubezpieczonego z poprzedniej sprawy VI U 572/15, a od jej rozpoznania dane te w żaden sposób nie uległy zmianom, na co także słusznie zwrócił uwagę.

Zgodnie z brzmieniem art. 114 ust. 1 pkt 6 ww. ustawy, w sprawie zakończonej prawomocną decyzją organ rentowy, na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, uchyla lub zmienia decyzję i ponownie ustala prawo do świadczeń lub ich wysokość, jeżeli przyznanie świadczeń lub nieprawidłowe obliczenie ich wysokości nastąpiło na skutek błędu organu rentowego. Zgodnie natomiast z art. 114 ust. 1e pkt 3 tej ustawy, uchylenie lub zmiana decyzji nie może nastąpić z wymienionej przyczyny, jeżeli od dnia jej wydania upłynął okres 3 lat. Ponadto w art. 114 ust. 1g tej ustawy zastrzeżono, że organ rentowy odstępuje od uchylenia lub zmiany decyzji z przyczyn określony w ust. 1 pkt 6, jeżeli uchylenie lub zmiana decyzji wiązałyby się z nadmiernym obciążeniem dla osoby zainteresowanej, ze względu na jej sytuację osobistą lub materialną, wiek, stan zdrowia lub inne szczególne okoliczności.

Obowiązująca treść art. 114 ustawy emerytalnej została ukształtowana ustawą z 10 lutego 2017 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2017 r. poz. 715). Przepis w przywołanej treści obowiązuje od 18 kwietnia 2017 r. Wcześniej, wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z

28 lutego 2012 r., K 5/11 (OTK- A 2012, Nr 2, poz. 16) art. 114 ust. 1a ustawy emerytalnej został uznany za niezgodny z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 oraz z art. 67 ust. 1 Konstytucji RP i utracił moc z dniem 8 marca 2012 r. W uzasadnieniu ustawy nadającej obecną treść przepisowi (Sejm VIII kadencji, druk nr 778) wyjaśniono, że proponowane rozwiązania mają uwzględniać wskazówki zawarte w przytoczonym wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Z tej przyczyny w przypadku uchylecia lub zmiany prawomocnej decyzji wydanej na skutek błędu organu rentowego, znacznie ograniczono czas, w którym taka weryfikacja jest możliwa, stwierdzając, że jest dopuszczalna w okresie 3 lat od dnia wydania decyzji. Ponadto zastrzeżono, że organ rentowy odstępuje od uchylecia bądź zmiany decyzji w takich okolicznościach (błędu organu rentowego), jeżeli wiązałoby się to z nadmiernym obciążeniem dla osoby zainteresowanej ze względu na jej sytuację osobistą lub materialną, wiek, stan zdrowia lub inne szczególne okoliczności.

Podsumowując, w stanie prawnym obowiązującym od 18 kwietnia 2017 r., błąd organu rentowego stanowi samodzielną podstawę ponownego ustalenia prawa w sprawie zakończonej prawomocną decyzją (art. 114 ust. 1 pkt 6 ustawy emerytalnej), chociaż dopuszczalność uchylecia lub zmiany decyzji została ograniczona zarówno co do terminu (art. 114 ust. 1e pkt 3 tej ustawy), jak również ze względu na zasadę proporcjonalności i słuszności ochrony praw osób, które nabyły prawo na podstawie prawomocnej decyzji (art. 114 ust. 1g tej ustawy). Zasada proporcjonalności nie znajduje zastosowania w odniesieniu do pozostałych przesłanek wzruszenia prawomocnych decyzji (art. 114 ust. 1 pkt 1-5 tej ustawy; tak: wyrok SN z 8.12.2021 r., I USKP 92/21, LEX nr 3352080).

Właściwość praw lub zobowiązań powstających i trwających w czasie *ex lege* powoduje, że w materii ubezpieczenia społecznego ograniczenia doznaje zastosowanie,

z jednej strony, zasady *rebus sic stantibus* w prawomocnie zakończonych sprawach

z tego zakresu, z drugiej strony, zasady *res iudicata*, których obowiązywanie wiąże się odpowiednio: ze stabilnością okoliczności faktycznych i stanu prawnego – leżących

u podstaw stwierdzonego prawa (zobowiązania) – lub z prawidłowością potwierdzenia

w decyzji praw (zobowiązań) powstałych *ex lege*. W konsekwencji ustawodawca określa w przepisach szczególnych system niekonkurencyjnych względem siebie środków nadzwyczajnych weryfikacji prawa lub zobowiązania stwierdzonych decyzją,

o zróżnicowanym charakterze i skutkach prawnych zastosowania – odrębnych od reguł określonych w Kodeksie postępowania administracyjnego. Zostały one odniesione – co do zasady – do decyzji prawomocnej, ze względu na szczególne cechy systemu zaskarżania decyzji w drodze zwyczajnych środków prawnych – realizowanych przed sądem powszechnym.

Szczególnym rozwiązaniem jest możliwość m.in. ponownego ustalenia prawa do świadczenia lub jego wysokości statuowana w art. 114 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej. Istotą tych rozwiązań jest prawnie dopuszczalne wzruszenie prawomocnych decyzji organów rentowych, a także wyroków sądowych w celu ponownego ustalenia prawa oraz jego treści (względnie zobowiązania) w warunkach „nadzwyczajnej kontynuacji” poprzedniego postępowania.

W myśl 114 ust. 1 ustawy emerytalnej w sprawie zakończonej prawomocną decyzją organ rentowy, na wniosek zainteresowanego lub z urzędu, uchyla lub zmienia decyzję i ponownie ustala prawo do świadczeń lub ich wysokość, jeżeli m.in. (pkt 6) przyznanie świadczeń lub nieprawidłowe obliczenie ich wysokości nastąpiło na skutek błędu organu rentowego.

Instytucja ponownego ustalenia prawa znajduje zastosowanie przed organem rentowym także wówczas, gdy prawo do świadczeń oraz jego wysokość ustalono orzeczeniem sądu. Jest to swoista instytucja prawna, w której zakres dopuszczalnej weryfikacji praw stwierdzonych orzeczeniem sądu wyznaczają w postępowaniu rentowym przyczyny wymienione w art. 114 ust. 1 pkt 1–6 ustawy emerytalnej; przy czym organ rentowy, zgodnie z art. 114 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy emerytalnej, wydaje decyzję tylko wówczas, gdy uzasadnione jest przyznanie świadczenia lub podwyższenie jego wysokości. Decyzja wydana z zastosowaniem trybu art. 114 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej dezaktualizuje z mocy prawa prawomocny zakres rozstrzygnięcia sądu.

Z kolei w razie konieczności podjęcia działania na niekorzyść strony organ rentowy występuje do właściwego sądu ze skargą o wznowienie postępowania; nie jest to przy tym skarga o wznowienie w rozumieniu przepisów 399–416¹ k.p.c., lecz instytucja szczególna skargi, poddana trybowi sądowemu z zastosowaniem przesłanek z art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej (por. wyrok SN z 15.03.2012 r., II UK 160/11; postanowienie SN z 14.01.1997 II UKN 50/96,). Wzruszenie prawomocnie ustalonego prawa w następstwie jego ponownego ustalenia lub określenia na nowo wysokości wywołuje skutki z mocą wsteczną, tj. od dnia powstania prawa ex lege, nie wcześniej jednak niż od miesiąca złożenia pierwotnego wniosku lub wydania decyzji z urzędu.

Kategoryczne brzmienie przepisu art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej o obowiązku uchylenia lub zmiany decyzji jest, z jednej strony, ograniczone w czasie terminem przedawnienia, z tym jednak zastrzeżeniem, że nie podlega przedawnieniu obowiązek uchylenia lub zmiany decyzji, jeżeli w jego wyniku strona nabędzie prawo do świadczenia lub świadczenie w wyższej wysokości, a także decyzji o ustaleniu kapitału początkowego, który nie został uwzględniony do obliczenia wysokości emerytury ustalonej prawomocną decyzją (art. 114 ust. 1f w zw. z ust. 1e ustawy emerytalnej). Z drugiej natomiast strony notuje się na mocy art. 114 ust. 1g ustawy emerytalnej swoiste zjawisko liberalizacji kategorycznie sformułowanego obowiązku uchylenia lub zmiany decyzji w granicach czasowych wyznaczonych terminem przedawnienia. Organ rentowy odstępuje od uchylenia lub zmiany decyzji przyznającej świadczenie lub świadczenie w określonej wysokości na skutek błędu organu rentowego, jeżeli uchylenie lub zmiana takiej decyzji wiązałyby się z nadmiernym obciążeniem dla osoby zainteresowanej, ze względu na jej sytuację osobistą lub materialną, wiek, stan zdrowia, inne szczególne okoliczności.

Przyjęta konstrukcja art. 114 ust. 1–2 ustawy emerytalnej w dużym stopniu przypomina instytucję wznowienia postępowania na podstawie art. 145 § 1 k.p.a., choć nie ma charakteru tego środka prawnego (por. uchwała SN z 3.10.1996 r., II UZP 18/96, OSNAPiUS 1997/7, poz. 117). Dotyczy wzruszenia rozstrzygnięć już prawomocnych – administracyjnych i sądowych – oraz umożliwia podjęcie postępowania w szczególnych przypadkach także wówczas, gdy nie uległy zmianie okoliczności faktyczne istotne dla bytu uprawnień będącego przedmiotem rozstrzygnięcia, m.in. gdy przyczyną przyznania świadczenia lub obliczenia wysokości na określonym poziomie był błąd organu rentowego. W konsekwencji, przesłanki leżące u podstaw jej zastosowania mają charakter zarówno przyczyn restytucyjnych, jak i przyczyn nieważności. Swoistość konstrukcji wzruszalności sprawia, że w postępowaniu ubezpieczeniowym ulegają zatarciu, właściwe dla procesu administracyjnego, rozgraniczenia odrębnych podstaw wznowienia i unieważniania decyzji. Zdecydowana większość wad decyzji organów rentowych dotyczy ustalenia prawa do świadczenia niezgodnie z ukształtowaną ex lege sytuacją prawną zainteresowanego, a usuwa się je za pomocą powtórnej oceny przyznanych (uprawomocnionych) uprawnień w trybie ponownego ustalenia prawa do świadczenia, nawet wtedy, gdy eliminowane są uchybienia noszące znamiona rażącego naruszenia prawa, o którym mowa w art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. Dodatkową właściwością tej konstrukcji prawnej w stosunku do odpowiednich środków w Kodeksie postępowania administracyjnego są skutki prawne decyzji. W wyniku ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania, bez względu na przyczynę wzruszenia, skutki prawne decyzji powstają ex tunc, tj. od dnia ustalenia bądź odmowy ustalenia prawa czy zobowiązania niezgodnie z ukształtowaną ex lege sytuacją prawną zainteresowanego (M. Gajda-Durlik, *Nadzwyczajne Środki Prawne [w:] System Prawa Administracyjnego Procesowego. Tom IV. Postępowania autonomiczne i szczególne. Postępowania niejurusdykcyjne*, red. A. Matan, Warszawa 2021, SIP Lex).

Przenosząc te rozważania na realia niniejszej sprawy, podkreślić trzeba, że o niezasadności odwołania przekonuje, nie tyle brak wykazania przez ubezpieczonego pojawienia się nowych dowodów, czy okoliczności po uprawomocnieniu się wyroku w sprawie VI U 572/15, co niemożność ustalenia, że decyzję wydano wskutek błędu ZUS. Jak zasadnie ocenił Sąd Okręgowy i podnosił organ rentowy w zaskarżonej decyzji i w postępowaniu sądowym, nie ma żadnych podstaw do ustalenia, iż doszło do błędu organu przy wydawaniu decyzji z dnia 24.06.2015 r. Potwierdza to nie tylko przebieg i wynik postępowania odwoławczego przed sądami obu instancji w sprawie VI U 572/15 Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim (III AUa 560/17 Sądu Apelacyjnego w Szczecinie) ale także ocena Rzecznika Praw Obywatelskich, który choć nie zgodził się z pewnym elementem uzasadnienia Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, to przedstawił szereg okoliczności przesądzających o niezasadności dochodzenia zmiany decyzji dotyczącej wysokości emerytury J. G.. Szczególnie zaś podzielił ówczesną ocenę sądów obu instancji, że nie było możliwości ustalenia wysokości

świadczenia ubezpieczonego w trybie art. 110a ustawy emerytalnej przy użyciu rzeczywistego przeliczonego wskaźnika bez ograniczania go do 250%, a to było kryterium decydujące o niezasadności ówczesnego wniosku ubezpieczonego. Całkowicie słusznie też w piśmie (...) zaznaczono, iż moc wiążąca orzeczenia odnosi się tylko do jego sentencji a nie uzasadnienia (k. 20v), wobec czego dostrzegane przez biuro Rzecznika nieścisłości w treści uzasadnienia sądu odwoławczego nie mogą skutkować wydaniem nowej, korzystnej dla J. G. decyzji o wysokości emerytury.

Niezasadny jest więc też podnoszony w apelacji drugi zarzut - naruszenia art. 114 ust. 1 pkt 6 ustawy emerytalnej, skupiający się na nieuwzględnieniu wszystkich przychodów ubezpieczonego, w szczególności z roku 1998 roku, co spowodować miało błędne wyliczenie przez organ rentowy podstawy świadczenia emerytalnego ubezpieczonego. Argumentacja ta w żaden sposób nie przekonuje na tle dokładnej analizy także tego okresu w toku poprzedniego postępowania sądowego w niniejszej sprawie, tym bardziej, że ustalenia sądu obu instancji opierały się na niekwestionowanych przez ubezpieczonego opiniach biegłego, który rzetelnie przedstawił argumenty podważające przekonanie ubezpieczonego o zasadności jego roszczenia – zarówno ówczesnego, jak i obecnego.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację ubezpieczonego. W związku z wyznaczeniem ubezpieczonemu w sprawie pełnomocnika z urzędu i złożeniem w apelacji wniosku o przyznanie nieopłaconych kosztów pomocy prawnej udzielonej w postępowaniu odwoławczym z urzędu wraz z oświadczeniem o nie uregulowaniu ich w żadnej części, koniecznym stało się rozstrzygnięcie również i w tym zakresie. Sąd Apelacyjny na podstawie art. 22³ ust. 1 ustawy o radcach prawnych (t.j.: Dz.U. z 2020 roku, poz. 75), oraz § 16 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 15 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 03.10.2016 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (t.j.: Dz.U. z 2019 roku, poz. 68) przyznał r.pr. M. K. wynagrodzenie w stawce minimalnej wynoszące kwotę 120 zł, powiększone – na podstawie § 4 ust. 3 ww. rozporządzenia - o kwotę podatku od towarów i usług wyliczoną według stawki podatku obowiązującej dla tego rodzaju czynności na podstawie przepisów o podatku od towarów i usług.

SSA Jolanta Hawryszko